

NEMZETI TEHETSÉG PROGRAM

***Az Országos Tudományos Diákköri Tanács által elismert TDK-
műhelyek támogatása***

Pályázat kódja: NTP-TDK-13

DOCUMENTA HISTORICA 91.

Az SZTE BTK Történész Diákkör kiadványa

MATTHEW CALBRAITH PERRY 1853–1854-ES EXPEDÍCIÓJA JAPÁNBA

A bevezető tanulmányt írta, fordította és sajtó alá rendezte:

NAGY DÁVID

Szeged 2014

**EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA**

DOCUMENTA HISTORICA 91.

Az SZTE BTK Történész Diákkör kiadványa

X 200947

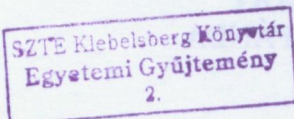
MATTHEW CALBRAITH PERRY 1853–1854-ES EXPEDÍCIÓJA JAPÁNBA

A bevezető tanulmányt írta, fordította és sajtó alá rendezte:
NAGY DÁVID

X 200947

A dokumentumok forrása:

- United States Senate: *Executive Documents*. 33rd Cong., 2nd. sess., 1854–1855, Vol. 6.
Francis L. Hawks (szerk.): *Narrative of the Expedition of an American Squadron to China and Japan, performed in the years 1852, 1853, and 1854, under the Command of Commodore M. C. Perry United States Navy, by Order of the Government of the United States*. Vol. 1.
A.O.P. Nicholson printer, Washington, 1865. 256–259.
Meiji Japan through contemporary sources. Vol. 2, Centre for East Asian Cultural Studies, Tokyo, 1969. 15–16.
Hunter Miller (szerk.): *Treaties and Other International Acts of the United States of America*. Vol. 6. Government Printing Office, Washington 1942.
Samuel Wells Williams (Frederick Wells Williams, szerk.): *A Journal of the Perry Expedition to Japan*. Kelly & Walsh, Yokohama, 1910. 246–248.

HELYBEN
OLVASHATÓ

Szakmailag és nyelvileg lektorálta:
KÖKÉNY ANDREA

SZTE Klebelsberg Könyvtár

J001084662

Sorozatszerkesztő:
FERWAGNER PÉTER ÁKOS

X 200947

TARTALOM

ELŐSZÓ.....	5
BEVEZETŐ	6
Az Edo-kor Japánja	6
Az Amerikai Egyesült Államok	8
Japán–amerikai kapcsolatok 1853 előtt.....	10
Út Japánba	11
A misszió megérkezése.....	12
Fillmore elnök levele	12
Perry második levele	13
A levelek fogadtatása.....	13
Japán válasz	14
A kanagawai egyezményhez vezető út	14
Perry harmadik levele	15
A nahai egyezmény.....	16
Perry útjának hatása.....	16
FORRÁSOK.....	18
Millard Fillmore elnök japán császárnak címzett levele	18
Perry első levele.....	19
Perry fehér zászló átadásával kapcsolatos levele, 1853. július 14.....	20
Perry sorhajókapitány levele Hayashinak.....	22
Kanagawai egyezmény, 1854. március 31.....	23
MELLÉKLET	26
BIBLIOGRÁFIA	30

ELŐSZÓ

A Japánnal kapcsolatos történelmi kutatások egyik fő problémája ma az Magyarországon, hogy a tanulmányozandó források nehezen hozzáférhetők. Ha mégis hozzájutunk ilyenekhez, akkor azok legtöbbször idegen nyelvűek, nem létezik magyar fordításuk. Ennek oka valószínűleg az, hogy a keleti országokkal foglalkozó kutatások régebben rétegigényt elégítettek ki. Ezzel szemben manapság a fiatalabb generációk közül egyre többen érdeklődnek a Távol-Kelet, többek közt Japán iránt. Ezzel a forráshiányos helyzettel szembesültem én is, amikor a Matthew Calbraith Perry sorhajókapitány Japán számára sorsdöntő és az Egyesült Államok csendes-óceáni politikájában is meghatározó szerepet betöltő 1853–1854-es expedíciójával kapcsolatosan állítottam össze a szakdolgozatomat. Több forrásgyűjteményt csak az internet segítségével, vagy Japánból és az Amerikai Egyesült Államokból tudtam beszerezni.

Így született a jelen tanulmány ötlete, amelyben a Perry-misszióval kapcsolatos legfontosabb dokumentumokat (leveleket, szerződéseket) mutatom be és közlöm magyar fordításban, hogy a későbbiekben Japánnal és a korszakkal foglalkozók számára magyarul is hozzáférhetők legyenek. A fordítások az általános és a dokumentumokhoz kapcsolódó bevezető után következnek.

A tanulmány Japán, az Egyesült Államok és a dokumentumok történetét bemutató részei a *Matthew Perry expedíciója Japánba* című történelem BA szakdolgozatom felhasználásával készültek.

BEVEZETŐ

Úgy gondolom, a történelmi bevezető előtt fontos szót ejteni a keleti elnevezések és kifejezések átírásának módjáról is. A japán és kínai neveket a nyomtatásba kerülő szövegekben általában magyaros kiejtés szerint írják át, ezzel szemben én a nemzetközileg elismert átírásokat fogom használni. A nemzetközi átiratok használata segítséget nyújt az olvasónak a főként angol nyelvű szakirodalomban való könnyebb tájékozódásban. Ha az érdeklődő japán vagy kínai nyelvű publikációban szeretne tovább kutatni egy téma iránt, arra az esetre a főbb kifejezéseket a manapság Japánban vagy Kínában használt írásjelekkel is közlöm a latin betűs átírás után.

A japán kifejezéseket és neveket a Hepburn-átírással ヘボン式ローマ字 közlöm. A magyar átírással szemben ez a módszer a mássalhangzók jelölésére az angol ejtést veszi alapul, ám a magánhangzók esetében inkább a magyar nyelvhez közeleiek a hangok, mivel a japán magánhangzók nagyon közel állnak a magyarhoz. Magyar ejtés alapján írom azokat a szavakat, amelyek széles körben magyaros írással terjedtek el. Ilyen például Tokió és Kiotó városok neve.

A kínai szavaknál a pinyin átírást 汉语拼音 alkalmazom, mivel a magyaros írás nem képes a pekingi dialektus négy különféle hangsúlyának érzékeltetésére. A japán esethez hasonlóan kivételt képeznek a köztudatban már elterjedt városnevek, mint például Kanton, Sanghaj.

Az Edo-kor Japánja

Japánt a sógunátus rendszere irányította 1192 és 1867 között. A feje a *shōgun* 将軍 volt, a rendszert pedig *bakuhannak* 幕藩 vagy *bakufunak* 幕府 nevezték. A *baku* 幕 karakter „kormányzást”, míg a *fu* 府 „sátrát” jelent. Ez a kifejezés utal arra, hogy a kormányzat katonai alapú volt, a döntések a „shōgun sátrában” születtek. A bakuhan összetételben a baku a bakufu rövidítése, a han 藩 pedig a japán feudális földesúr, a *daimyo* 大名 által birtokolt földbirtokokra utalt. Ez a két karakter önmagában hordja a feudális Japán alapszervezetét: a shōguni adminisztráció felügyelete alatt álló daimyók kezében lévő birtokok rendszerét.¹

A shōgun tisztség elsőként a 8–9. századi, északi *Ezo* 蝦夷 (másik gyakori ejtésével: *Emishi*) törzsek elleni birodalmi hadjáratok hadvezéreinek rangjaként tűnt fel. A *seii taishōgun* 征夷大將軍 („barbárokat legyőző hadúr”, később rövidítve shōgun) legfelsőbb katonai címét először Sakanoue Tamuramaro 坂上田村麻呂 szerezte meg, és később a sógunátus összes vezetője viselte.² A kínai mintára szervezett államapparátust vezető császár a befolyásának elvesztése után ugyan továbbra is az ország elsőszámú vezetője maradt, de jog szerint neki engedelmességgel tartozó, a katonai erőket vezető shōgun egyre több szót kapott a kormányzásban.

Az idő múlásával a bakufu nyíltan átvette az irányító szerepet. 1192-ben elsőként Minamoto Yoritomo alapította meg a Kamakura-sógunátust. 1333-ben ezt az Ashikaga Takauji által megszervezett Muromachi (Ashikaga)-sógunátus váltotta. 1603-ban pedig az Edo sógunátust Tokugawa Ieyasu szervezte meg. Az elnevezések az adminisztráció központjának választott település nevéből erednek. Általánosan elmondható róluk, hogy a császári palotától elkülönülve épült ki a székhely, ezzel is jelezve a függetlenségét.³

¹ Conrad D. Totman: A History of Japan. Blackwell Publishing, Oxford, 2005. 96.

² Uo.

³ Uo. 164.

1600-ban a sekigaharai ütközetben a Hideyoshi család erői felett győzedelmeskedő Tokugawa Ieyasu 徳川家康 szerezte meg a fő katonai hatalmat Japánban.⁴ Ezt kihasználva 1603-ban Edo 江戸 központtal (a mai Tokió) megalapította a saját sógunátusát, amely az addigi legerősebb központi kormányzat volt. Mind a császárt, mind a daimyókat felügyelet alatt tartotta, miközben kemény kézzel irányította a bel- és külpolitikát. Ezt az 1603-tól 1867-ig tartó korszakot a nyugati történetírás a shōgunokat adó család nevéből Tokugawa-kor néven tartja számon. Ezzel szemben a japán történetírás a bakufu székhelye alapján *Edo jidai* 江戸時代, azaz Edo-korként említi.

A Tokugawa-shōgunok uralma a hosszú háborús időszakot lezárva lehetőséget biztosított a kereskedelem fellendülésére, ami a városiasodást segítette elő. Ez azonban a rendszer támaszát jelentő samuráj és paraszti rétegekre negatív hatást gyakorolt. A korszak kezdetén még megvetett kereskedők nagy vagyonokat szereztek a daimyókkal és samurájokkal folytatott üzletelés során.⁵

Bár egyes rétegek komoly vagyonokat halmozhattak fel, a bakufu számára a bevételek szűkösek maradtak. Noha közvetve nagy terület felett uralkodott, ez mégse járt valóságos gazdasági hatalommal. Közvetlenül csupán a *tenryō* 天領, a saját adminisztrációja alá tartozó földterületeket adóztathatta.

A rendszer első századában nem beszélhetünk nagymértékű szociális forrongásról, a 18. században azonban már egyre több alkalommal merültek fel nehézségek az ország kormányzásában. A növekvő adók miatt gyakoriá váltak a parasztfelkelések (*hyakushō ikki* 百姓一揆) és a városi lázadások (*uchikowashi* 打ち壊し).⁶

A háborús időszak elmúltával korábbi fontosságukat elvesztő samurájok egykori büszke öntudata egyre jobban a múlté lett: a tradicionális ismeretek helyébe a tehetőséknél a luxus lépett, a szegények pedig maguk is kereskedőknek vagy iparosoknak álltak.⁷ A rendszer alapját adó daimyók közül egy 1798-as írás szerzője nem talált olyat, akinek ne lett volna egy vagy több kereskedőnél fizetési elmaradása, egy-egy esetben pedig egy élet alatt sem törleszthető adósságról tett említést.⁸

A problémák válaszául szánt két reformkísérlet elbukott a kormányzat hosszú távú támogatásának hiányán. Ezek a kudarcok még inkább megtépázták a shōguni tekintélyt, ezért az elszegényedő samurájok körében komoly támogatásra találtak a császári udvar tekintélyét újra előtérbe helyező gondolkodók szavai.⁹

A korszak másik fontos jellemzője a nyugati hatalmaktól való szándékos elzárkózás volt. Az 1540-es évek óta Japánban tevékenykedő, Ibériai-félszigetről érkező katolikus misszionáriusok tevékenységét a Tokugawa shōgunok előbb korlátozták, majd azt a kereszténységgel együtt 1635-ben Iemitsu shōgun rendeletében betiltotta, a külföldieket távozásra szólította fel. Csupán Nagaszakiban 長崎 maradhatott fenn egy kínai és egy holland kereskedőállomás, a japánok számára pedig megtiltották a hivatalos ügyeken túli külföldi utakat. A viszonylagos elzárkózás miatt ezt a korszakot *sakoku* 鎖国 (lezárt ország) néven említik a japán történetírásban. Mindezek mellett Japán továbbra is az ázsiai politikai és kereskedelmi tér szereplője

⁴ Uo. 219–220.

⁵ David John Lu: *Japan. A Documentary History*. M.E. Sharpe, New York, 1996. 273. A kereskedők a konfuciánus filozófia alapján a társadalmi rendben alacsony pozíciót foglaltak el, mivel nem állítottak elő saját terméket.

⁶ Uo. 275.

⁷ Uo. 275–277.

⁸ Uo. 277–278.

⁹ Kansei (1787–1793) és Tempō (1841–1843) reformok.

maradt és közvetetten hozzájuthatott nyugati termékekhez és találmányokhoz is.¹⁰

Az Amerikai Egyesült Államok

A tizenhárom észak-amerikai angol gyarmat nyolc éven át tartó háborút követően nyerte el a függetlenségét Nagy-Britanniától, melyet az 1783. szeptember 3-án aláírt párizsi béke garantált.¹¹

Az eredeti tizenhárom gyarmaton túli területszerzést megakadályozó 1763-as angol királyi proklamáció a függetlenség elérésével hatályát veszítette, így megkezdődhetett a nyugatra eső területek betelepítése. A terjeszkedést segítették az Európában dúló napóleoni háborúk. 1803-ban a francia kormány eladta az USA-nak Louisiana territóriumot. Hasonlóan pozitív következménnyel jártak a Spanyolország ellen kirobbanó latin-amerikai függetlenségi háborúk, amelyek következtében a meggyengülő spanyol kormány az Adams–Onís-szerződés keretében 1819-ben átadta Floridát.¹²

A régi gyarmatosító hatalmak általában nem tudták fenntartani a befolyásukat az amerikai kontinensen. A kanadai területeiket megtartó britek számára pedig világossá vált, hogy az Egyesült Államok stabil hatalomként jó kereskedelmi partnerré válhat. Ezért támogatták a megerősödésüket. Az érdekezésséget erősítette, hogy az Egyesült Államok Európában a már kialakult erőegyensúly megőrzésére irányuló brit lépéseket támogatta.¹³

Az Egyesült Államok a világ többi hatalmához hasonlóan élénken érdeklődött a Távol-Kelet iránt. Ahhoz, hogy hatékony távolsági kereskedelem alakulhasson ki, fontos volt a Csendes-óceán partján elhelyezkedő kikötők megszerzése. Ennek gátja volt a Kaliforniát uráló Mexikó és az Oregonra az amerikaiakkal együtt igényt formáló Nagy-Britannia.¹⁴

A britekkel megegyezés született a kérdésről 1846-ban James K. Polk elnöksége (1845–1849) alatt. Az egyezményben a 49. szélességi fok mentén húzták meg az új határt az óceánig, ezzel amerikai kézbe kerültek a Puget Sound mentén található kikötőhelyek.¹⁵ A délnyugati partok meg-szerzésére jó lehetőséget szolgáltatott a Texas miatt kirobbanó amerikai–mexikói háború. Az eredetileg mexikói Texasba egyre több amerikai bevándorló telepedett le, majd a terület 1821-ben függetlenedett Mexikótól. Amikor azonban 1845-ben az Egyesült Államokhoz csatlakozott, a mexikói kormány a fegyveres beavatkozás mellett döntött. Az így kirobbanó háborúban az Egyesült Államok fölényes győzelmet aratott, 1848-ban Texason kívül Új-Mexikót és Kaliforniát is megszerezték. Ezzel szabad utat nyitottak a Távol-Keletre.¹⁶

Mivel a Távol-Kelet fő politikai és gazdasági hatalma Kína volt, ezért felé irányult a fő

¹⁰ Az ibériai hittérítők tevékenységével foglalkozik Túróczi Tamás (ford. és szerk.): *Források a spanyol expanzió japán periódusának (1587–1636) tanulmányozásához. Documenta Historica* 90. JATEPress, Szeged, 2012. A sógunátus rendeletei (*hourei* 法令) közül a Nyugattól való elzárkózással kapcsolatosak a tengeri korlátozások és a *Buke Shohatto* 武家諸法度 gyűjteményben fellelhetők. Az utóbbiról lásd Yoshirou Hiramatsu: Tokugawa Law. In: *Law in Japan*, Issue 14. University of Tokyo Press, Tokyo, 1981. A nyugati történetírásban általános „zárkózott Japán” képpel szemben Ronald P. Toby könyvében találhatunk leírást Japán és Kelet-Ázsia folyamatos kapcsolatáról: Ronald P. Toby: *State and Diplomacy in Early Modern Japan*. Stanford University Press, Stanford 1991.

¹¹ Charles Sellers – Henry May – Neil R. McMillen: *Az Egyesült Államok története*. Maecenas, Bp., 1996. 71. A szerződés szövegét lásd: Kökény Andrea (ford. és szerk.): *Békeszerződés Nagy-Britannia és az Egyesült Államok között (1783. szeptember 3.)*. *Documenta Historica* 12. JATE Történész Diákkör, Szeged, 1993.

¹² Magyarics Tamás: *Az Egyesült Államok külpolitikájának története*. Eötvös József, Bp., 2000. 40–44.

¹³ Uo. 55.

¹⁴ Uo. 61.

¹⁵ Uo. 54.

¹⁶ Sellers – May – McMillen 160.; A békeszerződés szövege: Kökény Andrea (ford. és szerk.): *Békeszerződés az Egyesült Államok és Mexikó között (1848)*. *Documenta Historica* 52. JATEPress, Szeged, 2001.

amerikai figyelem. Már 1784-ben megtörtént az első kapcsolatfelvétel Kantonban. Mivel a kínai kormány nem engedett a külföldi befolyásnak, ezért Ázsiában elsőként 1833-ban Sziámmal kötött szerződést az Egyesült Államok. Az első ópiumháború (1839–1842) azonban változást hozott a kínai–amerikai kapcsolatokban. A brit kereskedelmi fölénytől tartó Egyesült Államok az angolokhoz hasonlóan engedményekre kényszerítette Kínát. Az 1844-ben Wàngxiában aláírt szerződés garantálta az Egyesült Államok számára a kereskedelmi kiváltságokat, konzuli állomáshelyek létesítésének jogát, a területen kívüliség jogát és az importvámokba való beleszólás jogát.¹⁷

A kínai kereskedelem magával hozta a távolság problémáját. Mivel az amerikai partoktól nagyon messze feküdt Kína, ezért felmerült a közbeeső biztonságos kikötőkre irányuló igény. Ugyanakkor a nagy hagyománnyal rendelkező és jelentőssé váló bálnavadászat is fokozatosan a Csendes-óceán északi vizeire koncentrálódott, érintve a Japán és Kína körüli tengereket. Ez a két tényező halaszthatatlanná tette a japán kikötők megnyitását. A *Times of London* című folyóirat 1852-ben 121 olyan bálnavadász hajóról adott hírt, amely a fő kikötőnek használt Hawaiion ragadt, mivel japán kikötőkben nem tudták megjavíttatni a hajóik sérüléseit.¹⁸

Az „új vállalkozásokat kereső amerikaiak”¹⁹ hamarosan utat találtak azokhoz a politikai szószólókhoz, akik felkarolták a Japánba indítandó expedíció ötletét. Ilyen volt Aaron Haight Palmer, az *American and Foreign Agency of New York* igazgatója, aki Japán katonai gyengeségére hivatkozva idejét látta egy hajóhad elindításának. Hasonlóképpen hajók kiküldését szorgalmazta a haditengerészet részéről Matthew Calbraith Perry is.²⁰

Matthew Calbraith Perry

Matthew Calbraith Perry 1794. április 10-én született Christopher Raymund Perry és Sarah Wallace gyermekeként a Rhode Island-i Newportban. Édesapja a haditengerészetnél szolgált, mind a négy fiútestvére haditengerészeti tiszt volt, míg három lánytestvéréből kettő haditengerészeti tisztnek lett a felesége.²¹

Matthew C. Perry 1809-ben kezdte meg a bátyja, Oliver Hazard Perry hadnagy által irányított *USS Revengen* a haditengerészeti szolgálatát, majd az 1812-es angol–amerikai háborúban megsebesült.²² Egy rövid földközi-tengeri kiküldetést követően a nyugat-afrikai és karib-tengeri térségben teljesített szolgálatot.²³ Katonai tevékenysége mellett egyéb vállalkozásokat is vezetett: a *Cyane* másodkapitányaként részt vett például a később Libéria fővárosává váló Monrovia megalapításában 1822-ben.²⁴

Sikerei elismeréseként 1840-ban sorhajókapitánnyá léptették elő és New Yorkba helyezték át.²⁵ Itt a tengerészeti tisztképzés alapjait teremtette meg, szerepe volt a Tengerészeti Aka-

¹⁷ Magyarics 62. A sziámi kapcsolatról említést tesz: *American-Japanese Documents. Message to Congress from the President of the United States*. Hutchinson & Co. Ltd., New York, 1941.

¹⁸ Terry Burcin: *Commodore Perry's 1853 Japanese Expedition. How Whaling Influenced the Event that Revolutionized Japan*. 2005. 19–20.

¹⁹ Sellers – May – McMillen 154.

²⁰ Burcin 28–29.

²¹ Naval History & Heritage Command: *Biographies in Naval History. Commander Matthew Calbraith Perry*. http://www.history.navy.mil/bios/perry_mc.htm, 2013.11.30.

²² John H. Schroeder: *Matthew Calbraith Perry. Antebellum Sailor and Diplomat*. Naval Institute Press, Annapolis, 2001. 11–14.

²³ Uo. 25.

²⁴ Uo.

²⁵ William Elliot Griffis: *Matthew Calbraith Perry. A typical American naval officer*. Cupples and Hurd, Boston, 1887. 154–155.

démián indított első kurzus megszervezésében. Segítette a New York-i Tengerészeti Líceum megalapítását. Ezenkívül a gőzhajózási technológia kihasználásában is élen járt, nem beszélve a Haditengerészeti Mérnöki Alakulat megszervezéséről. Ekkor már a haditengerészet egyik leghaladóbb gondolkodású tisztjének tartották.²⁶

Az 1846 és 1848 között zajló mexikói–amerikai háború során előbb az *USS Mississippi* kapitányaként vett részt a harcokban, majd 1847-től a Mexikói-öböl flottája feletti parancsnokságot kapta meg.²⁷ A háborút követően 1848-ban továbbra is szolgálatban maradt a térségben.

Perry az 1840-es évek végére a csendes-óceáni kereskedelem iránt kezdett el érdeklődni. Az 1850-ben Zachary Taylort váltó Millard Fillmore 1853-ig tartó elnöki időszaka alatt a kormányzat támogatta a Távol-Kelettel folytatandó kereskedelem ötletét és napirendre vette egy japán misszió megszervezését. A hajóraj kiküldetésének érdekében Perry is javaslatokat nyújtott be a kormányhoz és információt gyűjtött Japánról.

1851 kora májusában döntés született arról, hogy a flottát John H. Aulick kapitány fogja vezetni. Aulick, miután útra kelt, már Brazíliában botrányt keltett maga körül, és a flottán belül se tudott fegyelmet tartani. Ezért még Japánba érkezése előtt leváltotta a minisztérium, és a Földközi-tengerre vágyó Perry volt az, akit sürgősen kineveztek a helyére. Bár önmaga is javasolta az akció elindítását, a karrierjében visszalépésként érezte, hogy egy alacsonyabb rangfokozatú tiszt helyére osztották be.²⁸

A Japánnal kapcsolatos ismereteit egyrészt az egyesült államokbeli holland diplomáciai képviselőről és az addig Japánról megjelent műveket 1832 és 1852 közt kiegészítő német Philipp Franz von Siebold *Nippon. Archiv zur Beschreibung von Japan* című könyvének hét kötete alapján szerezte be. Másrészt a közvetlen amerikai tapasztalatok is fontos alapot adtak számára.²⁹

Japán–amerikai kapcsolatok 1853 előtt

1853 előtt az amerikaiak több alkalommal is kapcsolatba kerültek Japánnal. Az első ilyen időszak 1797 és 1809 között volt, amikor a napóleoni háborúk által lefoglalt Hollandia helyett az amerikai kereskedők látogatták Dejimát.³⁰ Ezt követően 1815-ben Porter sorhajókapitány, a bálnavadász hajók védelmére kiküldött csendes-óceáni hajóraj vezetője próbált James Monroe külügyminiszternél közbenjárni egy Japánba küldendő misszió érdekében, ám nem tudott komoly politikai támogatást szerezni az ügynek. Majd a Sziámért és Ománért felelős amerikai megbízott, Edmund Robert próbálkozott kereskedelmi egyezményt kötni Japánnal 1832-ben és 1835-ben, de korai halála megakadályozta a tervének beteljesítésében.³¹

Később üzleti próbálkozásokat indítottak: 1837-ben Charles W. King kantoni érdekeltségű üzletember a *Morrison* kereskedőhajóval szándékozott kapcsolatot kialakítani a japánokkal három hajótörött hazaszállításért cserébe, azonban a főváros közeli Uragánál tűz alá vették a partvédő ágyúk és menekülnie kellett. A Kínába 1844-ben kiküldött biztos, Caleb Cushing kapott még utasítást a kormány részéről Japán megnyitására, azonban megbízatásának leteltéig ez a parancs nem ért el hozzá.

²⁶ Schroeder 69.

²⁷ Uo. 137.

²⁸ Uo. 168.

²⁹ Uo. 175.

³⁰ James Murdoch: *A History of Japan*. Vol. 3. Kegan Paul, Trench Trubner & Co. Ltd., London, 1926. 509.

³¹ Hidemichi Akagi Roy: *Japan's Foreign Relations 1542–1936*. The Hokuseido Press, Tokyo, 1936.

1845-ben Mercator Cooper, a *Manhattan* bálnavadász hajó kapitánya próbált 14 hajótöröttet visszaadni a japán hatóságoknak. Az előző esetből tanulva érkezése előtt többüket előreküldte békés szándékának hírért átadni. A japán hatóságok hivatalos dokumentummal és ajándékokkal köszönték meg a segítségét. A pozitív tapasztalat hatására 1846-ben James Biddle parancsnok vezetése alatt hivatalos küldöttség hajózott Edo térségébe. A japánok azonban elutasították a közeledést a bakufu parancsára hivatkozva.³²

A hatékony tárgyalási módszert James Glynn sorhajókapitány találta meg, aki 1849-ben Nagaszakiba érkezve 15, az előző év óta fogságban tartott amerikai bálnavadász szabadon eresztését követelte. Az elutasítástól nem megrettenve azzal fenyegette meg a hatóságokat, hogy „közvetlenül Edóba hajózva személyesen a japán császártól fog meghallgatást kérni”.³³ Az ettől megrettent japán kormány kiadta a foglyokat. A sikeresen hazatérő Glynn egyike volt azoknak, akik szorgalmazták a következő expedíció kiküldését. Tapasztalata fontos mintát adott Perrynek a saját tárgyalásaira.

Út Japánba

Perry 1852 novemberében indult el a Madeira, St. Helena, Fokváros, Mauritius, Szingapúr, Hongkong, Sanghaj és Ryūkyū útvonalon Japán felé. A következő év áprilisában Kínában találkozott Dr. Samuel Wells Williamsszel, aki kínai tolmácsként segítette az útja során. Az ő naplójában szerepel első bejegyzésként május 14., amikor elindultak a hajók Ryūkyū felé.³⁴

Ryūkyū 琉球 (Okinawa 沖縄 szigeten található Naha 那覇 központtal³⁵) az európaiak 16. századi megérkezése előtt komoly kereskedelmi hatalom volt, azonban a portugálok megjelenését követően csökkent a jelentősége és nőtt a térségben a kyūshūi Shimazu-klán 島津氏 befolyása, akik Toyotomi Hideyoshi shōgun alatt kényszerítették a királyságot, hogy járandóságot fizessen a sógunátusnak. A Shimazu-klán végül 1609-ben a Tokugawa-sógunátus támogatásával, 3000 katonával tíz nap alatt megszállta Shō Nei 尚寧 király országát. Az északi szigeteket³⁶ közvetlenül a Shimazu-hanba integrálták és a háborút lezáró dokumentum a Ryūkyū-szigeteket hűbéres területeként definiálta.³⁷

A sógunátus kínai kapcsolatainak rendezetlen volta miatt Ryūkyū vált a Kínával folytatott kereskedelem egyik fő pontjává. Ezért a kezdeti japánosító törekvéseknek véget vetve a bakufu nagyobb autonómiát engedélyezett az országnak és királyának. A külkapcsolatokat bonyolította az a tény, hogy a japán befolyás ellenére a királyság ugyanúgy megmaradt a kínai Ming-dinasztia (明朝 *Míng cháo*), majd az 1644-es hatalomátvételt követően a Csing-dinasztia (清朝 *Qīng cháo*) adófizetőjének.³⁸ Ezt a bakufu a kereskedelmi kapcsolat fontossága és később a mandzsukkal való konfrontációtól való félelem miatt engedélyezte. A japán ura-

³² Burcin 5.

³³ Uo.

³⁴ Schroder 187.

³⁵ A Ryūkyū Királyság az Okinawa, Miyako, Yaeyama (és átmenetileg az Amami) szigeteket tartotta uralma alatt. A szigetcsoportha kínai karakterekkel a 琉球 jelölést használták, amit kínaiul Liúqiú és japánul Ryūkyū, helyi nyelven pedig Ruuchuu ejtéssel használtak. Az angol forrásokban a Luchu, Lochow és Loochoo neveket említik. Lásd George H. Kerr: *Okinawa. The History of an Island People*. Tuttle Publishing, Boston, 2000.

³⁶ Kikai, Amami-Oshima, Tokunoshima, Okinoerabu, Yoron,

³⁷ Totman 222.; Gregory Smits: *Visions of Ryukyu*. University of Hawai'i Press, Honolulu, 1999. 16.

³⁸ A 17. századra válságos évtizedeken áteső Ming-dinasztiát az északi, mandzsu származású Csing-dinasztia váltotta. Kína adófizetővé válása nem jelentett az európai történelemre jellemző közvetlen alávetettséget. Helyette „rituális politikai alárendeltségről” beszélhetünk. Smits 35.

dalmakhoz képest kis királyság számára is jó lehetőség volt a kínai és a japán kapcsolat fenntartása, mivel ezzel az országa presztízsét tudta növelni.

Matthew C. Perry hajói 1853. május 26-án érkeztek meg Nahába. Jöttüket nagy örömmel fogadta az 1846-tól kezdve Okinawán független misszionáriusi tevékenységet végző Bernard John Bettelheim, azonban az általa várt keresztény misszió helyett egy tisztán politikai és kereskedelmi megfontolások vezette hajórajjal találkozott. Perry sorhajókapitány felvilágosította arról, hogy ezt a szigetet támaszpontként felhasználva kíván Japánba hajózni.³⁹ Az okinawaiak kezdetben passzív ellenségeséggel fogadták az amerikaiakat, tartva attól, hogy mit akarhat egy nagy távoli ország a kis szigeti királyságtól. A régens ellenezte az amerikai terveket kórház és raktár létrehozására, ennek ellenére Perry kijelölte ezekhez az épületeket és július 2-án továbbindult Japán felé.⁴⁰

A misszió megérkezése

Az amerikai hajók 1853. július 8-án érkeztek meg az Uraga-csatornába, ahol a húszezer lakosú Uraga 浦賀 város kikötője előtt léptek kapcsolatba a hatóságokkal. A japánok előbb megpróbálták elküldeni Perry hajóit, majd csupán alacsony rangú hivatalnokokat küldtek a fogadására. A türelmetlen sorhajókapitány 11-én az Edo-öböl bejáratát átlépve végeztetett felméréseket, a csónakokon érkező japán örszemeket pedig a gőzhajóival békésen meghátrálásra kényszerítette. Az amerikai fenyegetés hatására július 14-én Kurihamában 久里浜 egy külön erre a célra emelt épületben fogadták a japánok Perryt és átvették az általa hozott két levelet. A rövid fogadást követően 17-én Naha felé elhagyta Japánt, onnan pedig a kínai „Cum-Sing-Moonnál” (Jīnxīng mén 金星門)⁴¹ elhelyezkedő kikötőbe irányította hajóit, ami Makaó és Hongkong között helyezkedett el.⁴²

Fillmore elnök levele

Fillmore elnök levelében „hatalmas és jó barátként” szólította meg a japán császárt, akit a legnagyobb szimpátiájáról biztosított. A levél a Perry-expedíció fő céljaként a két ország közötti baráti és kereskedelmi kapcsolat kialakítását említette. Emellett a hajótörött amerikai tengerészek segítésére és fizetség ellenében a gőzhajók szénrel, ellátmánnyal való feltöltésének megoldására kérte a japán felet. A szövegben nem volt követelés, és nem volt nyoma fenyegetésnek arra az esetre, ha a kérést elutasítanák.

Perry első levele

Ezzel szemben a Perry által írt levél a misszió fő mozgatórugójának a Japán partjainál hajótörött bálnavadász hajók legénységével szembeni bánásmódot nevezte meg. A *Morrison*, a *Lagoda* és a *Lawrence* hajók esetét hozta fel bizonyítékként, amikor a japán fél ellenséges

³⁹ William Leonard Schwartz: Commodore Perry at Okinawa. From the Unpublished Diary of a British Missionary. *The American Historical Review*, Issue 51, (1946), Vol. 2. 262–276.

⁴⁰ Samuel Wells Williams (ed. by Williams, Frederick Wells): *A Journal of the Perry Expedition to Japan*. Kelly & Walsh, Yokohama, 1910. 8., 12., 46.

⁴¹ A kínai olvasatot mandarin nyelven adtam meg, azonban az angol ejtés a Dél-Kínában beszélt kantoni nyelvből lett átvéve. A karakterek kantoni jyutping átírása szerint „gam sing mun” módon ejtendők.

⁴² Schroeder 198–209.; J.W. Spalding: *The Japan Expedition. Japan and Around the World*. Redfield, New York, 1855. 146–170.

módon viselkedett az amerikaiakkal szemben.⁴³

Az ő megfogalmazásában a béke és egyetértés már nem olyan feltétel nélküli, mint az elnök levelében: „Semmifajta barátság sem tud hosszútávon fennmaradni, míg Japán nem tesz le arról, hogy az amerikaiakkal ellenséggént bánjon” – írta.⁴⁴

Perry második levele

A levél mellett átadott fehér zászló és Perry hozzá fűződő üzenete figyelmeztette a japán felet arra, hogy ha fegyveres összetűzésre kerülne sor, akkor az amerikai hajók győzelmet aratnának. A fehér zászló kitűzésével azonban fegyvernugyvást kérhetnek majd a legyőzött japánok.

A levelek hangneme közti különbség Burcin szavaival élve: „(...) akár szándékosan akár nem, komolyan összezavarta a japán kormányzatot”.⁴⁵

A levelek fogadtatása

A széthúzások, gazdasági és szociális feszültségek által sújtott bakufuban a shōgun helyett a tanácsosok jutottak egyre nagyobb hatalomhoz. Egyikük, az 1845 óta vezető tanácsosként komoly hatalommal rendelkező Abe Masahiro 阿部 正弘 volt az, aki a külföldiek ügyeivel foglalkozott. Schroeder jellemzése alapján „nem olyan erős jellemű egyéniség volt, aki megegyezést elérve választ adott volna egy válságra”.⁴⁶ A törekény kormányzati helyzetet az sem javította, hogy augusztus 25-én elhunyt az addigi shōgun, Ieyoshi 家慶. Utóda a 39 éves Iesada 家定 lett.⁴⁷

Az amerikai hajók távozását követően a bakufu olyat tett, amire korábban nem volt példa: kikérte a daimyók véleményét a Perrynek adandó válaszról. Ehhez egy Japánban máig gyakorta használt módszert, a körlevél kiküldését választotta. A daimyók pedig egyénileg fejezhették ki a véleményüket.⁴⁸

A beérkezett válaszok nagyfokú megosztottsága mindenki számára nyilvánvalóvá tette a rendszerben rejlő feszültségeket. Sok pártolója akadt az amerikaiaktól való elzárkózásnak és a feléjük való nyitásnak is. Az előbbiek egyik szószólója Tokugawa Nariaki 徳川 斉昭, Mito daimyója, míg a másik csoporté Ii Naosuke 井伊 直弼, Hikone daimyója volt.

Tokugawa Nariaki a levelében tíz indokot sorolt fel az idegenekkel vívandó háború mellett. A külföldiekkel való megegyezés esetén többek közt óva intett a kereszténység újbóli megerősödésétől, a japán fémkészlet csökkenésétől és az akkori társadalmi rendet felforgató nyugati hatásoktól. Véleménye szerint az addigi történelme során a külföld felé „katonai eltökéltséget és vitézséget” mutató Japánnak fel kellett készülnie partjainak védelmére, és a bakufunak határozottan ki kellett állnia az amerikaiak ellen. Ha azonban teljes mértékben kiszolgáltatná az amerikaiak érdekeit, akkor „a hatalmas urak fölötti irányítását veszélyeztetné” és a

⁴³ A kereskedni akaró Morrisonra löttek a partvédő ütegek, a Lagoda és Lawrence bálna-vadász hajók legénységét pedig foglyul ejtették a japán hatóságok. Burcin 5., 31., 35.

⁴⁴ Spalding 163.

⁴⁵ Burcin 70.

⁴⁶ Schroeder 202.

⁴⁷ Ken Yamaguchi; Ernest Mason Satow (transl.): *Kinsé Shiriaku*. F.R. Wetmore & Co., Yo-kohama, 1876. 2.

⁴⁸ A körlevél máig használt módszeréről lásd: Danian Zhang – Kenji Kuroda: Beware of Japanese Negotiation Style: How to negotiate with Japanese Companies. *Northwestern Journal of International Law & Business*, 1989. 10. sz.

köznép soraiban nagy feszültséget keltene.⁴⁹

Ii Naosuke ezzel szemben az elzárkózás folytatásának lehetetlenségére hívta fel a figyelmet. Az önvédelmi háborút sürgetőknek válaszul felvetette a fegyverzetbeli hiányosságokat: 1609 óta tiltották az 500 石 *kokunál*⁵⁰ nagyobb űrméretű hadihajók építését, így a tengeren nem volt lehetőség az Egyesült Államok haditengerészetével felvenni a versenyt. Ezért időleges kiegyezés keretében érdemesnek látta a felesleges készletekből ellátni az amerikai hajókat és segíteni a hajótörötteket. A technológiai lemaradást és a tengeri flotta hiányát pedig holland segítséggel rövidtávon leküzdhetőnek találta. Véleménye szerint a sakoku előtt alkalmazott kereskedelmi rendszer felélesztésével pedig a külföldieket megkerülve kapcsolatot teremthetnek a világgal, miközben partvédelmüket fejlesztik. Javaslatait azzal tette elfogadhatóbbá, hogy azokkal az újabb keresztényellenes törvények és a külföldiek kitiltásának alapjait lehet megteremteni.⁵¹

Japán válasz

A két csoport között álltak azok, akik belátták, hogy az idegenek „elűzése nem lehetséges”, de Japánnak nem szabad feladnia álláspontját. Abe ezzel a középúttal szimpatizálva, a következő tárgyalásokon minimális engedményekkel akarta elkerülni a háborút.⁵² Ebben a szellemben adták át Perrynek 1854-ben a japán választ, melyben a shōgun halálára és az ősi törvények erejére hivatkozva kifejezték, hogy nem tudják elfogadni az összes amerikai követelést, azonban egy kijelölt kikötőben a hajók ellátását és a partjaikon hajótöröttekkel való emberséges bánásmódot vállalják. A kikötő megnyitásáig, öt éven át pedig a hollandokhoz hasonlóan Nagaszakiban kívánták az amerikai hajókat ellátni.

A fegyveres összetűzéssel való fenyegetés hatására megkezdtek a japán védelem felkészítését. Tokugawa Nariaki vezetésével októberben Shinagawában elkezdtek egy új erődtítést építeni a főváros védelmében, és a daimyókat felhatalmazták arra, hogy hadihajókat építsenek. A tüzérségi és kézi fegyverek kezelésének forradalmasítására a házi őrizetből kiengedett Takashima Shūhan 高島秋帆 vezetése alatt került sor. A Nagaszakiban eltanult holland módszert alkalmazva megalkotta az európai rendszerű japán tüzérséget.⁵³

A kanagawai egyezményhez vezető út

1854. január 25-én érkezett meg Perry Nahába, majd onnan február 13-án az Edo-öbölbe. A Kurokawa Kahei 黒川嘉兵⁵⁴ vezette delegációval tárgyalva Yokohamát 横浜 jelölték ki a következő találkozó helyszínéül. A március 8-i fogadáson a bakufu részéről Hayashi Akira 林 義 miniszter⁵⁵ átadta az elnöknek szánt választ, Perry pedig az 1844-es *Wangxià*-szerződés alapján megszerkesztett szerződéstervezetet.⁵⁶

⁴⁹ Lu 282–286.

⁵⁰ Mértékegység az űrméret jelölésére. 500 koku 90 200 literrel egyenlő.

⁵¹ Lu 286–288.

⁵² Schroeder 220.

⁵³ Yamaguchi 2–3.

⁵⁴ Uruga helyettes kormányzója volt.

⁵⁵ Hayashi Akira a Daigaku-no-kami 大学頭 rangot viselte, az oktatásért és a bürokráciáért felelt.

⁵⁶ De-min Tao: Negotiating Language in the Opening of Japan: Luo Sen's Journal of Perry's 1854 Expedition. *Japan Review*, Vol. 17, 2005. 93.; Schroeder 224.

Perry harmadik levele

A sorhajókapitány a japán válaszra írt, március 12-én kelt levelében üdvözölte a japán fél által felajánlott feltételeket, ám finoman utalva egy jövőbeni amerikai fegyveres beavatkozás veszélyére, szélesebb együttműködést kívánt.

A levélben megfogalmazott „szélesebb együttműködés” részeként az addigi egy helyett már öt kikötő megnyitását követelte, amiből végül Hayashi kettőbe egyezett bele (Hakodate 函館 és Shimoda 下田), a ryūkyūi kikötők esetében pedig a királyságra bízta a döntést.

A kanagawai egyezmény

Az 1854. március 31-én aláírt kanagawai egyezmény⁵⁷ 12 cikkelye az eredeti amerikai levelekben megfogalmazott követelések nagy részét teljesítette, a kereskedelmi kapcsolatok megnyitását kivéve.⁵⁸

A szerződés szövegét japánul, angolul, kínaiul és hollandul készítették el, majd március 31-én írták alá.⁵⁹ Mindkét fél egy-egy kínai és holland, valamint három saját nyelvű szerződést hozott. A kínai verziónál az egyezmény „urunk Jézus Krisztus” karakterekkel való aláírását és az angol verzió teljes egészének szignálását a törvényeikre hivatkozva a japánok megtagadták.⁶⁰

A cikkelyek elsőként a két ország baráti viszonyát foglalják írásba, majd Shimoda és Hakodate kikötőinek megnyitásáról határoznak. Ezekben a kikötőkben kell kielégíteni az amerikai hajók igényeit és átadni a hajótöröttket, akik megtarthatják magántulajdonukat és szabadon mozoghatnak a szerződésben szabályozott kereteken belül.

Ezenkívül engedélyezték a kikötőkben pénz árura cserélését és szabályozták a hajók ellátásának módját. Fontos engedmény volt, hogy az amerikai hajók baj esetén más kikötőkben is segítséget kérhettek, és hogy a jövőben amerikai konzul is érkezhetett Japánba, ahol az ott tartózkodása alatt kapcsolatokat tudott építeni és további engedményeket kiharcolni.

A szerződés aláírását követően a két megnyitandó kikötőt térképezték fel. Áprilisban a védett öböllel, ám szegényes infrastruktúrával rendelkező Shimoda, majd május második felében az északi Ezo földjén található Hakodate kikötőjében tárgyalta Perry. Az utóbbi településre ők vitték el a japán–amerikai szerződés hírét és a ritkán lakott vidék döntéshozóival hamarosan jó viszonyba kerültek.⁶¹

Alig fél hónap alatt lezárva a hakodatei megbeszéléseket, Perry gőzösei június 7-én újra Shimoda elé érkeztek.⁶² A kilenc napon át tartó egyezkedés során a kanagawai egyezmény részleteit érintő szabályozások kerültek aláírásra: a pénzváltásról, a szállásról, a kikötő őrzéséről, Shimoda és Hakodate szabadon bejárható területéről. A tárgyalások lezárását és a búcsúajándékok kölcsönös átadását követően a Perry-expedíció flottája június 25-én hagyta el Shimodát.

⁵⁷ Spalding 251–254.

⁵⁸ Uo.

⁵⁹ Williams 152.

⁶⁰ Uo.; Schroeder 233.

⁶¹ Williams 165., 190.

⁶² Uo. 203.

A nahai egyezmény

A küldetés záró szakaszaként Perry hajóhada újra a Ryūkyū Királyságba hajózott és 1854. július 1-jén kötött ki Nahában. Érkezésükkor a *Lexington* hajó távollétükben meggyilkolt két matrózának ügyével szembesültek. Az elkövetőkkel szemben Perry enyhe büntetést alkalmazott, cserébe azonban szigorú feltételeket előíró egyezmény megkötésére kényszerítette a királyságot.⁶³ A július 11-én aláírt ryūkyūi egyezmény hét pontjában többek közt a szabad árucseré garantálását és az amerikai hajók ellátáshoz való jogát foglalták bele. Természetesen itt is biztosították a hajótöröttek ellátását. Az előző, Japánnal kötött szerződéssel szemben az amerikai állampolgárok szabadon járhattak be a királyság teljes területét. Büntény esetén a helyi hatóságok nem ítélezhettek, a matróz kapitányának volt joga az igazságszolgáltatásra.⁶⁴

Az egyezséget követően az expedíció július 17-én Nahát elhagyta. A *Mississippi* a sorhajókapitánnyal Hongkong felé indult, míg a hajóraj többi része új feladatokat kapott és szétszórt.⁶⁵

Perry útjának hatása

A Matthew C. Perry által vezetett expedíciónak sikerült mind Japánnal, mind a Ryūkyū Királysággal egyezményt aláírni a diplomáciai kapcsolatok felvételéről és az amerikai hajók számára szükséges kikötők megnyitásáról. Az előző amerikai próbálkozásokhoz képest sokkal nagyobb kockázatot vállalt Perry a határozott hozzáállásával, ám egyedül így tudta sikeresen végrehajtani küldetését.

Az Egyesült Államokban általános pozitív hangulat fogadta a kanagawai egyezmény aláírásának tényét, noha az 1854. október 18-i *The New York Times*⁶⁶ rámutatott arra, hogy az egyezményekben továbbra sem sikerült kereskedelmi szerződést kötni, a japán piac továbbra is zárt maradt az amerikai kereskedők előtt. Az amerikai igényeket nézve ez volt a Perry-misszió egyetlen hiányossága. Ezt az 1856-ban Japánba érkező Townsend Harris amerikai konzul pótolta, aki az újabb kínai–brit háború híreit felhasználva elérte, hogy 1858. július 29-én megkössék azt a szerződést, amely kibővítette a kanagawai egyezményt. Ez öt további kikötőt megnyitva (az ópiumot kivéve) szabad kereskedelemre adott engedélyt az amerikaiaknak. Ugyanakkor szabad vallásgyakorlásra is jogot kaptak, a japán bíróságok pedig nem ítélezhettek felettük.⁶⁷

A japán korszakolásban Perry első látogatásával megkezdődött a bakumatsu 幕末 („a sōgunátus vége”) időszaka, amikor a Tokugawa-rendszer elvesztette a maradék legitimitását is. Az amerikaiakkal kötött szerződés azt jelentette, hogy Japánnak a többi nyugati állam számára is hasonló engedményeket kellett tennie, hiszen velük szemben sem volt képes megvédeni magát. A kanagawai egyezményt hamarosan követték a briteknek és az oroszoknak adott engedmények. Ezeket az engedményeket az Abe és Nariaki vezette bakufu kormányzat azzal magyarázhatta, hogy még nincsenek készen a parti védművek. Ezzel szemben a későbbi keres-

⁶³ Williams 228. A májusban Nahába érkezett *Lexington* hajón szolgálatot teljesítő Board matrózt meggyilkolták, Scott matrózt pedig súlyosan megsebesítették ugyanaznap a város piacán. Egy ilyen horderejű bűncselekményre válaszul a bűnöst általában a helyi hatóságoktól kikérve elretentő hatású büntetést (kivégzés, hosszú börtönbüntetés) szabtak ki, ezzel szemben Perry csupán száműzetésre ítélte az elkövetőket.

⁶⁴ Uo. 246–248.

⁶⁵ Griffis 374.

⁶⁶ The Japanese Treaty – Its advantages and Disadvantages – The President and Col. Kinney & Co. *The New York Times*, 1855. október 18.

⁶⁷ Totman 289.

kedelmi egyezmény megkötése ráébresztette a japán népet arra, hogy a kormányzat nem tervezi az ellenállást. Ez komoly ellenérzést váltott ki az adminisztrációval szemben.⁶⁸ Az Aizawa *Shinron*-jában megfogalmazott *Sonnō Jōi* 尊皇攘夷 („Tiszteld a császárt és üzd ki a barbárokat!”) jelszót a zászlajukra tűző császárpárti felkelők az 1860-as években a bakufu elleni sorozatos merényletekkel, majd az 1868–1869 közötti boshin háborúban a császári udvar nyílt támogatásával⁶⁹ vereséget mértek a sōgunátus erőire.⁷⁰ A konfliktus eredményeként hatalmát megerősítő fiatal Meiji császár létrehozta a központosított Japánt, amelynek célja az ország felzárkóztatása és a nyugati hatalmakkal kötött egyenlőtlen szerződések felülvizsgálata volt.⁷¹

Matthew Calbraith Perry sorhajókapitányának ez volt az utolsó haditengerészeti bevetése. Ezt követően washingtoni irodájában elkezdte papírra vetni utazásának részletes beszámolóját. A könyv kiadását követően nem sokkal, 1858 februárjában súlyosan megfázott és március 4-én éjjel a betegség reumás szövődményében meghalt.⁷²

Perry széleskörű ismeretei Japánról és a makacssággal határos eltökéltsége alkalmassá tették arra, hogy megtörje az elzárkózás politikáját. A nemzetközi erőviszonyok elkerülhetetlenné tették azt, hogy Japán megváltoztassa az ipari hatalmak felé tanúsított magatartását. Ez az új kapcsolat nagy feszültségekkel járt, mivel az addigi szerves fejlődését megszakítva, a japán társadalmat részben vagy teljesen idegen rendszerek átvételére kényszerítette. Az ennek nyomán fellángoló elégedetlenség buktatta meg a Tokugawa-sōgunátust és hozott létre új rendszert, amely a kezdeti idegenellenessége ellenére ugyanúgy a nyugati hatalmakkal való együttműködésre kényszerült. A Meiji-reformok sikerességét mutatja, hogy csupán fél évszázad alatt a gyarmatosító hatalmak közé emelte az országot. Ennek a folyamatnak az elindítójaként – máig vegyes érzelmekkel – emlékeznek Shimoda és Hakodate városában Matthew C. Perryre egy-egy róla készült szoborral, amelyeket expedíciójának kerek évfordulóin ünnepségek keretében virágoznak fel.

⁶⁸ Uo. 290–291.

⁶⁹ Yamaguchi 82.

⁷⁰ Totman 295.

⁷¹ Auslin 194.

⁷² Griffis 379., 390.

FORRÁSOK

Millard Fillmore elnök japán császárnak címzett levele
(1853. július 14-én adta át Perry sorhajókapitány)

Millard Fillmore
Az Amerikai Egyesült Államok elnöke
Ő császári felségének,
Japán császárának

Hatalmas és jó barát(om)!

Ezt a nyilvános levelet az Egyesült Államok haditengerészetének legmagasabb rangú tisztje, a császári felséged uralma alá tartozó területekre látogató hajóraj parancsnoka, Perry sorhajókapitány által küldöm Önnek.

Arra utasítottam Perry sorhajókapitányt, hogy biztosítsa császári felségedet arról, hogy felséged személye és kormányzata iránt a legbensőségesebb érzelmeket táplálom, és hogy nincs más célom Japánba küldésével, mint hogy azt javasoljam császári felségednek, hogy az Egyesült Államok és Japán egymással barátságban éljen és kereskedelmi kapcsolatokat ápoljon.

Az Egyesült Államok Alkotmánya és a törvényei megtiltanak bármiféle beleszólást más államok vallási és politikai ügyeibe. Kifejezetten arra kértem Perry sorhajókapitányt, hogy tartózkodjon minden olyan tettől, amely megzavarhatná császári felséged uralmának békéjét.

Az Amerikai Egyesült Államok óceántól óceánig terjed, Oregon territóriumunk és Kalifornia államunk a császári felséged uralma alatt lévő területekkel közvetlenül átellenben fekszik. Gőzhajóink Kaliforniából Japánba tizennyolc nap alatt tudnak átérni.

Nagyszerű Kalifornia államunk hozzávetőleg hatvanmillió dollárnyi aranyat termel évente, nem szólva az ezüstről, higanyról, drágakövekről és sok más értékes termékről. Japán is gazdag és termékeny ország, és nagyon sok értékes terméket állít elő. Császári felséged alattvalói sokféle mesterségben járatosak. Azt kívánom, hogy két országunk kereskedjen egymással, Japán és az Egyesült Államok közös hasznára.

Tudjuk, hogy birodalmi felséged ősi törvényei a kínaiakat és a hollandokat kivéve nem engedélyezik a külkereskedelmet; azonban ahogy a világ helyzete változik, és új kormányzatok jönnek létre, bölcs dolognak tűnik időről időre új törvényeket hozni. Volt olyan idő, amikor birodalmi császári kormányának törvényeit is újonnan alkották meg.

Körülbelül ugyanakkor fedezték fel és telepítették be az európaiak az időnként Új Világnak nevezett Amerikát. Hosszú időn keresztül csupán kevés ember lakta, akik szegények voltak. Mostanra eléggé megsokasodtak; kereskedelmük kiterjedt; és azt gondolják, hogy mindkét fél számára nagyon hasznos lenne, ha császári felséged az ősi törvényt megváltoztatva engedélyezné a két ország közötti kereskedelmet.

Ha császári felséged nincs meggyőződve arról, hogy biztonságos lenne teljesen megszüntetni a külkereskedelmet tiltó ősi törvényeket, kísérletként fel lehetne azokat függeszteni öt vagy tíz évre. Ha nem hoz olyan hasznot, mint reméltük, az ősi törvényeket vissza lehet állítani. Az Egyesült Államok gyakran köt csupán néhány évre szóló szerződést más államokkal, és azután vagy megújítja őket, vagy nem, a két fél álláspontjától függően.

Megbíztam Perry sorhajókapitányt azzal, hogy említsen meg még egy dolgot császári felségednek. Sok hajónk kel át évente Kaliforniából Kínába, és nagy számban vesznek részt az embereink Japán partjai közelében bálnavadászatban. Megesik időnként a viharos időjárásban, hogy egyik hajónk császári felséged partjainál hajótörést szenved. Minden ilyen esetben

az a kérésünk és elvárásunk, hogy ezen szerencsétlen embereket jó szívvel fogadják be és védjék meg addig a tulajdonukat, míg nem tudunk értük hajót küldeni és elhozni őket. Teljes mértékben így gondoljuk.

Perry sorhajókapitányt arra is utasítottam, hogy közölje császári felségeddel, tudomásunk szerint a Japán Birodalom nagymennyiségű szénrel és ellátmánnyal rendelkezik. A nagy óceánt átszelő gőzhajóink nagymennyiségű szenet égetnek el, amit nem érdemes egész útra Amerikából elhozni. Azt kívánjuk, hogy gőzöseink és más hajóink megállhassanak Japánban, hogy szenet, ellátmányt és vizet vételezzenek. Mindezekért fizetni fognak pénzzel, vagy bármi mással, amit császári felséged alattvalói jónak látnak. Azt is kérjük, hogy császári felséged jelöljön ki alkalmas kikötőt a birodalom déli részén, ahol hajóink ebből a célból megállhatnak. Ezt nagyon szeretnénk.

Csak ezek azok a célok, amelyekért erős hajórajjal elküldtem Perry sorhajókapitányt, hogy meglátogassa császári felséged híres városát, Yedót: barátság, kereskedelem, szén és ellátmány vételezése és a hajótörötteink védelme.

Arra utasítottuk Perry sorhajókapitányt, hogy alázatosan kérje császári felségedtől néhány ajándék elfogadását. Önmagukban nem jelentenek túl nagy értéket; azonban néhányuk mintadarabjául szolgálhat az Egyesült Államokban gyártott termékeknek, és azért küldjük őket, hogy szimbólumai legyenek az őszinte és tiszteletteljes barátságunknak.

Kívánom, hogy a Mindenható tartsa meg császári felségedet! Ennek tanúságaként az Egyesült Államok nagy pecsétjét helyeztettem el ide, és aláírtam a nevemmel, az Amerikában lévő, kormányzatom székhelyül szolgáló Washington városában az 1852. év november havának 13. napján. (pecsét)

Jó barátja,
Millard Fillmore elnök

Perry első levele

Ő császári Felségének,
A JAPÁN URALKODÓNAK

Alulírottat, a kelet-indiai, kínai és japán tengereken állomásozó Észak-Amerikai Egyesült Államok összes haditengerészeti erejének főparancsnokát kormánya baráti megbízatásra küldte ebbe az országba, a japán kormánnyal történő tárgyalásra való felhatalmazással, az Egyesült Államok Elnökének levelében felvetett problémákat érintő kérdésekben; mely levélnek a példányai az alulírott megbízólevelének példányaival együtt angolul, hollandul és kínaiul ezennel átadásra kerülnek.

Az Elnök levelének eredetije és a megbízólevél, mely császári Felséged rangjához méltó módon előkészítve, az alulírott által személyesen átadásra kerül, amikor Felséged kegyeskedik egy napot a fogadására kijelölni.

Alulírott azt az utasítást kapta, hogy szögezze le, az Elnök Japán iránt a legmélyebb barátság érzését táplálja, azonban meglepte és elszomorította annak a híre, hogy amikor az Egyesült Államok népe közül bárki a saját szántából vagy a tenger veszélyeitől úzve Birodalmi Felséged területére lép, akkor a legrosszabb ellenséggként bánnak vele. Alulírott a „Morrison”, a „Ladoga” és a „Lawrence” amerikai hajók esetére utal.

Az amerikaiak, akárcsak az összes keresztény nép(ek), szent kötelességüknek tartják, hogy emberséggel fogadják, segítsék és megvédjék mindazokat, akik (a) partjukra vetődnek, bármely nemzetből valók is; és imígyen cselekedtek az amerikaiak a védelmük alá kerülő összes japán alattvalóval.

Az Egyesült Államok kormánya annak a biztosítékát kívánja Japántól, hogy mostantól kezdve a Japán partjain hajótörést szenvedett, vagy az időjárási körülmények által kikötőibe kényszerített személyekkel emberségesen fognak bánni.

Alulírottat utasították, hogy elmagyarázza a japánoknak azt, hogy az Egyesült Államok Európa egyik kormányzatával sem áll kapcsolatban, és hogy a törvényeik nem szólnak bele a polgárai vallásába, még kevésbé más államok polgáraiéba.

Továbbá, hogy egy nagy országot laknak, amely közvetlenül Japán és Európa között fekszik, és amelyet Európa nemzetei körülbelül ugyanabban az időben fedeztek fel, mint amikor Japánt először meglátogatták az európaiak. Ezenkívül azt [is meg kell, hogy értesse], hogy az Európához legközelebb fekvő részét népesítették be először a világ azon részéből jövő bevándorlók, és hogy a lakossága nagy iramban terjedt el az országban, míg a Csendes-óceán partjáiig nem ért; hogy jelenleg nagy városaink vannak, amelyekből a gőzgépek segítségével tizenhét vagy húsz napon belül elérhetjük Japánt; hogy kereskedelmünk a földgolyó ezen részével gyors ütemben emelkedik, és a japán tengereket hamarosan el fogják lepni a mi hajóink.

Ebből kifolyólag, miközben az Egyesült Államok és Japán minden nap egyre közelebb és közelebb kerül egymáshoz, az Elnök Birodalmi Felségeddel békében és barátságban kíván élni; azonban semmifajta barátság sem tud hosszútávon fennmaradni, míg Japán nem tesz le arról, hogy az amerikaiakkal ellenségesként bánjon.

Bármilyen bölcs is volt eredetileg ez a rendelkezés, most, mikor az érintkezés az országaink közt sokkal könnyebb és gyorsabb, mint régen volt, már meggondolatlan és betarthatatlan.

Alulírott kitart mindezen érvek mellett, bízva abban, hogy a japán kormány be fogja látni a két nemzet közötti barátságtalan összeütközés elkerülésének szükségességét és kedvező választ ad ezen teljes őszinteséggel megfogalmazott, baráti viszonyra tett javaslatokra.

A Japánt meglátogatni szándékozó nagy hadihajók közül még sok nem érkezett meg ezekre a tengerekre, bár minden órában várhatók; és alulírott a baráti szándéka bizonyítéaként csak négy kisebbet hozott magával, szükség esetén azonban a következő tavasszal sokkal nagyobb erővel tér vissza Yedóba.

Arra számítunk azonban, hogy Birodalmi Felséged kormánya egy ilyen visszatérést szükségtelemre fog tenni azzal, hogy azonnal beleegyezik az Elnök levelében lévő nagyon ésszerű és békés indítványokba, amelyeket alulírott az első lehetséges alkalommal részletesebben el fog magyarázni.

A Birodalmi Felséged iránti legnagyobb tisztelettel, és őszintén bízva abban, hogy sokáig fog élni egészségben és boldogságban, alulírott kézjeggyel látja el:

(aláírás) M. C. Perry

az Amerikai Egyesült Államok kelet-indiai, kínai és japán tengereken állomásozó haditengerészeti erőinek főparancsnoka

Az Egyesült Államok *Susquehanna* gőzfregattja Japán partjainak közelében,
1853. július 7.

Perry fehér zászló átadásával kapcsolatos levele, 1853. július 14.

Éveken át több ország folyamodott önökhöz kereskedelemre vonatkozó kérelemmel, önök azonban egy nemzeti törvényükre hivatkozva elutasították őket. Ezzel az isteni elvek ellen vétettek, és bűnük nem is lehetne ennél nagyobb. Az általunk mondottak tehát nem jelentik feltétlenül azt, amint azt a holland hajó által is elmondott, hogy mindenáron kölcsönös ke-

reskedelmet várunk el. Ha önök még így is ellenkeznének, akkor fegyvert ragadva járnánk el az isteni elvek megszegésének vétsége ügyében, és önök a törvényük mellett kitartva fegyverrel védekeznének. Amikor azonban valaki egy ilyen eshetőséget átgondol, rájön arra, hogy a győzelem természetesen a miénk lesz és önök semmiképp nem fognak bennünket legyőzni. Ha ilyen esetben megegyezést keresnének, húzzák fel azt a fehér zászlót, amit nemrégiben átadtunk önöknek, és mi azt követően abbahagyjuk a tüzelést és békét kötünk önökkel, s hadihajóinkat félrevonjuk.

A japán válasz

Számítottunk Excellenciája az Egyesült Államok eme Császárságba küldött követeként történő visszatérésére a felséges Elnök úr levele alapján, amelyet Excellenciája az elmúlt évben adott át Őfelségének, ezen ország Császáranak.⁷³ Elég lehetetlen egyszerre kielégítő választ adnunk kormánya összes javaslatára.

Noha császári felmenőink törvényei teljes mértékben tiltják a változást, úgy tűnik, ha tovább ragaszkodnánk az ősi törvényekhez, félreértenénk korunk szellemiségét. Mindazonáltal kényszerítő szükség határozza meg mostani tetteinket. Excellenciája előző évi, eme Császárságba tett látogatásakor Őfelsége az előző császár betegeskedett és immár halott. Következésképpen a jelenlegi felséges császár foglalta el a trónt. Az ebből következő sok elfoglaltság még nem ért véget és nincs idő arra, hogy más kérdéseket teljes mértékben megoldjunk. Ezenkívül Őfelsége, az új császár trónra lépésekor megígérte a császárság hercegeinek és főhivatalnokainak, hogy betartja a törvényeket; ezért nyilvánvaló, hogy most egyáltalán nem hozakodhat elő az ősi törvények bármiféle megváltoztatásával.

Tavaly ősszel, a holland hajó elindulásakor a Japánban kereskedő hollandok főfelügyelőjét megkértük, hogy erről az eseményről értesítse kormányukat, és írásban tájékoztatott minket arról, hogy ezt megtette.

Az orosz követ nemrég Nagaszakiba érkezett, hogy kormánya óhaját közölje. Azóta már elhagyta az említett helyet, mivel egyik ország sem fog választ kapni, amely hasonló kívánalmakat fogalmaz meg. Mindenesetre megértjük a szükségét és kormányuk szénnel, fával, vízzel és ellátmánnyal, és a bajba jutott hajók és legénységük megmentésével kapcsolatos javaslataival összhangban fogunk cselekedni. Miután tudatják velünk, Excellenciája melyik kikötőt választotta, azt a kikötőt fel fogjuk készíteni, amely előkészület előreláthatólag öt évig fog tartani. A közbeeső időben Nagaszakiban lehet átvenni a szentet, a következő japán év első hónapjától (1855. február 16.).

Mivel nincsen korábbi tapasztalatunk a szénnel kapcsolatban, ezért Excellenciáját arra kérjük, adjon nekünk becslést, és amennyiben ez nem lesz a törvényeinkkel ellentétben, akkor kellő megfontolás után elfogadjuk. Mit ért ellátmányon és mennyi szénre lesz szükségük?

Végül bármivel, amire a hajóknak szükségük lehet, abból, ami eme Császárságban előállítható, azzal el lesznek látva; a cseretermékek és az áruk árát Kurokawa Kahei és Moriyama Einosuke fogja szabályozni. Miután az előző pontokban megegyezés született, a szerződést a következő találkozóon lehet véglegesíteni és aláírni.

A pecséteket a magas rangú Úr parancsára helyezték el,
(aláírás)

Moriyama Einosuke

⁷³ A dokumentumban császárként említett személy valójában a sógun.

Perry sorhajókapitány levele Hayashinak

Az Egyesült Államok *Powhatan* zászlóshajója
Yokohama városánál lehorgonyozva
Edo-öböl, 1854. március 10.

Őfelsége Hayashinak, Daigaku-no-kami stb. stb. stb.

Felséged!

Őfelsége üzenetére válaszolva, amelyet tegnap Kurokawa Kahei és a főtolmács, Moriyama Einosuke juttatott el hozzám, sietve megjegyzem, hogy a legnagyobb megelégedésemre szolgált, hogy tartalmából megtudtam, Japán császári kormányzata végre arra a meggyőződésre jutott, hogy szükséges a külföldi nemzetekkel kapcsolatos politikáját oly módon megváltoztatni, hogy hozzájáruljon a baráti kapcsolat kialakulásához az Egyesült Államokkal.

Bár Őfelsége üzenetében felsorolt javaslatok komoly bizonyítékát mutatják a birodalmi megbízottak felvilágosult lelkületének, amellyel hajlandók elfogadni a javaslataimat, amiket volt szerencsém átadni, várakozásaimat mégsem érik el, és nem tétovázom kijelenteni, hogy nem egyeznek az Elnök véleményével.

Örömmel egyezek bele Felséged azon javaslataiba, amelyek garantálják az Egyesült Államok azon hajói számára, melyek a jövőben Japán partjaira látogatnak, vagy arra vetődnek, a szívélyes bánásmódot, a hozzájuk tartozó emberek védelmét és megfelelő fogadtatását.

Elfogadom azt is, hogy az élelmiszerek és egyéb ellátmányokat be fogják szerezni számukra és ezekért fizetség jár.

Valamint azt is, hogy az amerikai gőzösöket el fogják látni elfogadható mennyiségű szénrel, tisztességes és méltányos áron.

Ezek idáig mind nagyon helyesek és bele lehet őket foglalni abba az egyezménybe, amelyet megkötni tervezek; azonban utasításaim azt kívánják tőlem, hogy sokkal szélesebb körű és rugalmasabb kapcsolatot keressek. Biztos vagyok benne, hogy a császári kormányzat a kor szellemére való tekintettel és teljes tudatában annak, hogy erős a vágyam a küldetés békés és baráti végrehajtására, nem fog tovább tétovázni, hogy szinte barátsággal olyan szerződést kössön, amely kölcsönösen elfogadható és előnyös lesz mindkét nemzet számára.

Az Egyesült Államok hatalmas és növekvő kereskedelmének érdekében biztosan szükség lesz annyi Japánban található kikötőhelyre, amennyit a Kínával kötött szerződésben meghatároztunk, és ezek használatát semmilyen módon nem lehet korlátozni, mert azt szabad, független államok nem ismerik el.⁷⁴

Egyszóval ismét őszintén ősztönzöm Felségedet arra, hogy olyan írásos egyezményt kössünk, amely az Egyesült Államok és Japán polgáira is kötelező érvényű lesz.

Szükségtelen újra kifejeznem szívem legőszintébb vágyát, hogy ezeket a tárgyalásokat baráti hangnemű és kielégítő lezárás felé irányítsuk. Ugyanígy nem fogok még egyszer utalni ezen ügy fontosságára, amely egyrészt időtakarékoság céljából fontos, másrészt azért, hogy megakadályozzuk annak szükségességét, hogy Amerikából több hajót és embert küldjenek, valószínűleg sokkal szigorúbb követelésekkel.

Hatalmamban van és kívánom, hogy a császári megbízottakkal jó hiszemben találkozzak, azzal a hittel, mely szerint nincs előnyösebb idő a jelennél, hogy oly módon rendezzünk el

⁷⁴ Utalás az 1844-ben Kínával Wängxiában aláírt szerződésre, melynek keretében öt kikötőt nyitottak meg az Egyesült Államok részére.

minden megfontolás alatt álló kérdést, ami megfelelő megállapodást eredményez a két nemzet között, melyek földrajzi elhelyezkedése – minthogy viszonylag közel vannak egymáshoz – a bölcs előrelátás jegyében, úgy tűnik, megparancsolja ezen kedvességet és jó szándékot kifejező tettek kölcsönösségét, amelyek meg fogják alapozni ezt az örömmel kötött barátságot, ami, bízom benne, sok évig fog tartani.

Legmélyebb tisztelettel

(aláírva) M. C. Perry

Az Egyesült Államok kelet-indiai, kínai és japán tengereken lévő haditengerészeti erejének főparancsnoka és Japánba küldött különleges követ

Kanagawai egyezmény, 1854. március 31.

Az Amerikai Egyesült Államok és a Japán Császárság a két állam közötti szilárd, tartós és őszinte barátság létrehozásának szándékával elhatározták, hogy világos és kétséget kizáró módon szerződéssel, vagy a béke és barátság általános egyezményével rögzítik azokat a szabályokat, amelyeket a jövőben ezen országok kapcsolatában mindkét fél részéről kölcsönösen be fognak tartani. Ennek a leginkább kívánt célnak az elérésére az Egyesült Államok Elnöke teljhatalommal ruházta fel megbízottját, Matthew Calbraith Perryt, az Egyesült Államok Japánba küldött különleges követét és a magasztos japán császári uralkodó hasonlóan teljes körű felhatalmazást adott megbízottjainak: Hayashi Daigaku-no-kaminak, Idónak, Tsushima hercegének, Izawának, Mimasaki hercegének és Udonónak, a Bevételi Bizottság tagjának.

És az említett megbízottak teljes körű felhatalmazásuk kicserélését és a körülmények megfelelő figyelembe vételét követően a következő cikkelyekben egyeztek meg:

1. Cikkely

Legyen tökéletes, tartós és általános béke és őszinte és szívből jövő barátság egyrészről az Amerikai Egyesült Államok, másrészről a Japán Császárság, illetőleg népeik között, kölcsönösen, személyre és helyre való tekintet nélkül.

2. Cikkely

Az Izu hercegségben lévő Shimoda kikötőjét és a Matsumai hercegségben lévő Hakodadi⁷⁵ kikötőjét a japán fél átadja az amerikai hajók fogadására, ahol elláthatják őket fával, vízzel, ellátmánnyal és szénnel, valamint egyéb olyan cikkekkel, amelyeket szükségleteik megkövetelnek, amennyiben a japán fél rendelkezik ezekkel. Az először megnevezett kikötőt ezen egyezmény aláírása után rögtön megnyitják, az utóbbit a következő japán év ugyanazon napja után fogják megnyitni.

Megjegyzés: A beszerezhető termékek árjegyzékét a japán tisztviselők meg fogják adni, s értük a fizetés arany- és ezüstérmével fog történni.

3. Cikkely

Amikor az Egyesült Államok hajói partra vetődnek vagy hajótörést szenvednek Japán partjainál, a japán hajók segíteni fogják őket, és a legénységüket átszállítják Shimodába vagy

⁷⁵ Hakodate.

Hakodadiba és átadják a befogadásukra kijelölt honfitársaiknak. A hajótöröttek által megőrzött tárgyakat visszaadják, és a két ország partjaira ilyen módon vetődött amerikaiak vagy japánok mentése és támogatása során felmerült költségeket nem térítik meg.

4. Cikkely

A hajótöröttek és az Egyesült Államok más állampolgárai ugyanúgy szabadok kell, hogy legyenek, akár csak más országokban, és nem vehetők őrizetbe, hanem igazságos törvények által vonhatók csak felelősségre.

5. Cikkely

A hajótöröttek és az Egyesült Államok más állampolgárai, akik ideiglenesen Shimodában és Hakodadiban élnek, nem lehetnek alávetve olyan korlátozásoknak és őrizetbe vételnek, mint a Nagaszakiban lévő hollandok és kínaiak, hanem a mellékelt térképen jelzett területen szabadon mehetnek Shimodában ahová csak akarnak egy, a shimodai kikötőben található kis szigettől, mely a függelékben csatolandó térképen megjelölésre kerül, hét japán mérföld távolságon belül. Hasonló módon szabadok lesznek kívánságuk szerint bárhová menni Hakodadiban az Egyesült Államok hajórajának ottani látogatását követően eldöntendő határokon belül.

6. Cikkely

Ha szükség lesz bármilyen egyéb árura vagy egyéb ügyeknek az elintézésére, akkor a felek közti gondos megfontolás útján fognak ezekben a kérdésekben döntést hozni.

7. Cikkely

Megállapodás született arról, hogy az Egyesült Államok hajói a számukra megnyitott kikötők meglátogatása során szabadon cserélhetnek arany- és ezüstérméket és árut más árura a japán kormány ideiglenesen erre a célra kialakított szabályozása szerint. Kikötöttük azonban, hogy az Egyesült Államok hajói fel lesznek jogosítva arra, hogy bármilyen árut elszállíthassanak, amit nem akarnak elcserélni.

8. Cikkely

A szükséges fa, víz, ellátmány, szén és áruk csupán az erre a célra kinevezett japán tisztviselők ügynökségén keresztül kerülhetnek beszerzésre és semmilyen más módon.

9. Cikkely

Megállapodás született, hogy ha a jövőben Japán kormányzata bármely más nemzetnek vagy nemzeteknek olyan privilégiumokat vagy előnyöket nyújt, amely ebben a szerződésben nem adatik meg az Egyesült Államoknak és a polgárainak, akkor ugyanezeket a privilégiumokat és előnyöket tárgyalás vagy késedelem nélkül hasonló módon meg kell adni az Egyesült Államoknak és polgárainak.

10. Cikkely

Az Egyesült Államok hajói Shimodán és Hakodadin kívül egyetlen kikötőbe sem látogathatnak el Japánban, kivéve, ha veszélybe kerülnek, vagy az időjárási körülmények erre kényszerítik őket.

11. Cikkely

A szerződés aláírását követő tizennyolc hónap lejártá után bármikor az Egyesült Államok

kormányja konzulokat vagy ügynököket fog kinevezni, hogy Shimodában tartózkodjanak; feltéve, hogy ezt a két kormány közül bármelyik szükségesnek tartja.

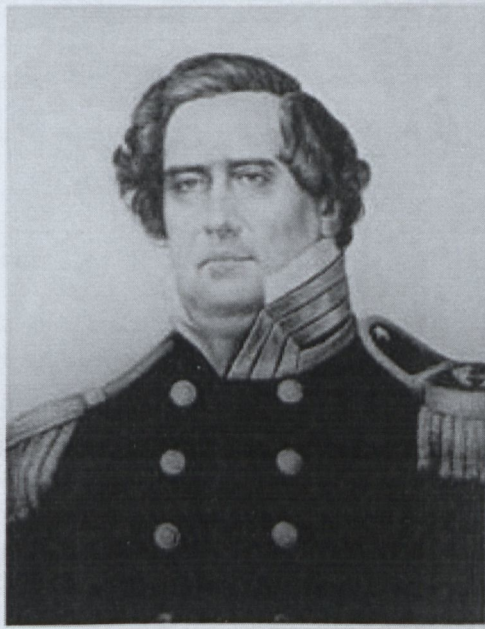
12. Cikkely

A jelen egyezmény, miután megkötöttet és megfelelő módon aláírásra került, legyen kötelező és pontosan betartandó az Amerikai Egyesült Államok és Japán és mindkét hatalom polgárai és alattvalói által; meg kell erősítenie és jóvá kell hagynia az Egyesült Államok Elnökének, a Szenátus tanácsával és egyetértésével, és Japán magasztos császári Uralkodójának, és a ratifikált példányok kerüljenek kicserélésre az aláírás időpontjától számított tizen-nyolc hónapon belül, vagy előbb ha lehetséges.

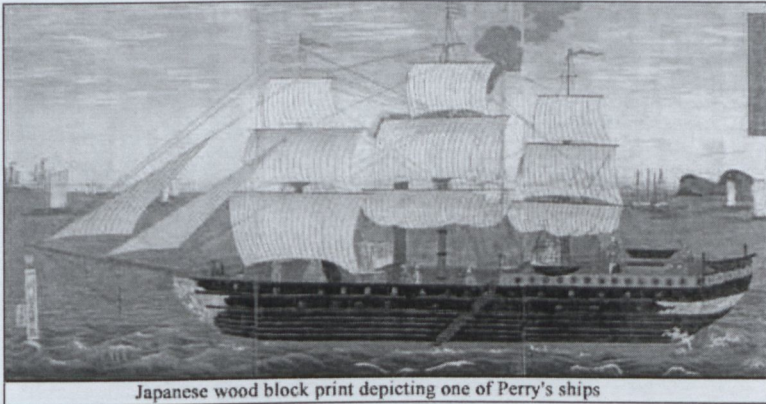
Ebből a hitből eredően mi, az előbb említett Amerikai Egyesült Államok és a Japán Birodalom teljhatalmú megbízottjai aláírtuk és lepecsételtük ezen okmányokat.

Kötöttet Kanagawában, Urunk Jézus Krisztus 1854. évének március 31. napján, és Kayei hetedik évének harmadik hónapjának harmadik napján.

MELLÉKLET

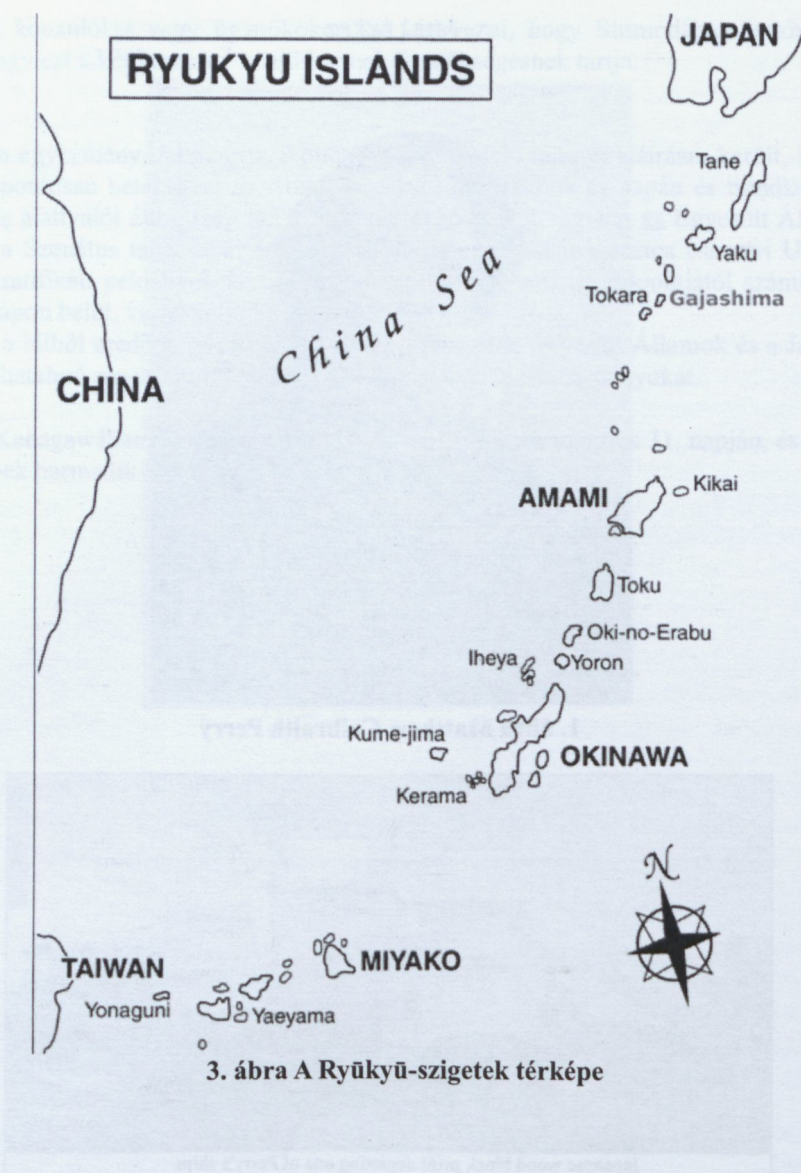

1. ábra Matthew Calbraith Perry

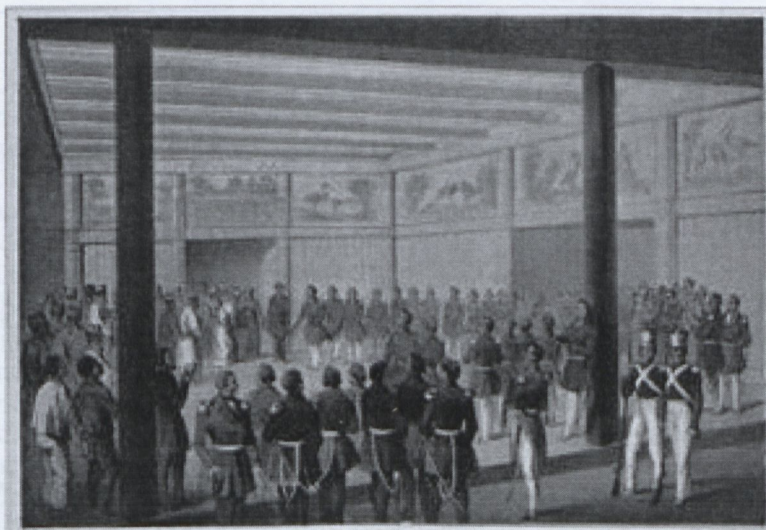

Japanese wood block print depicting one of Perry's ships

2. ábra A fekete hajók egyike

3. ábra A Ryūkyū-szigetek térképe

4. ábra Matthew C. Perry követsége az okinawai kastélyban

5. ábra Japán ábrázolás Perryről és szárnysegédeiről

6. ábra Japán társadalmi feszültségei és a külföldi befolyás

BIBLIOGRÁFIA

- American-Japanese Documents. Message to Congress from the President of the United States.* Hutchinson & Co. Ltd., New York, 1941.
- Danian Zhang – Kenji Kuroda: Beware of Japanese Negotiation Style: How to negotiate with Japanese Companies. *Northwestern Journal of International Law & Business*, 1989. Issue 10.
- De-min Tao: Negotiating Language in the Opening of Japan: Luo Sen's Journal of Perry's 1854 Expedition. *Japan Review*, Vol. 17, 2005.
- Griffis, William Elliot: *Matthew Calbraith Perry. A Typical American Naval Officer.* Cupples and Hurd, Boston, 1887.
- Kerr, George H.: *Okinawa: the History of an Island People.* Tuttle Publishing, Boston, 2000.
- Kökény Andrea (ford.): *Békeszerződés Nagy-Britannia és az Egyesült Államok között (1783. szeptember 3.).* JATE Történeti Diákkör, Szeged, 1993. (Documenta Historica 12.)
- Kökény Andrea (ford.): *Békeszerződés az Egyesült Államok és Mexikó között (1848).* JATEPress, Szeged, 2001. (Documenta Historica 52.)
- Lu, David John: *Japan: A Documentary History.* M.E. Sharpe, New York, 1996.
- Magyarics Tamás: *Az Egyesült Államok külpolitikájának története.* Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2000.
- Meiji Japan Through Contemporary Sources.* Vol. II, Centre for East Asian Cultural Studies, Tokyo, 1969.
- Miller, Hunter (ed): *Treaties and Other International Acts of the United States of America Vol. 6.* Government Printing Office, Washington, 1942.
- Murdoch, James: *A History of Japan.* Vol. 3, Kegan Paul, Trench Trubner & Co. Ltd., London, 1926.
- Roy, Hidemichi Akagi: *Japan's Foreign Relations 1542-1936.* The Hokuseido Press, Tokyo, 1936.
- Schroeder, John H.: *Matthew Calbraith Perry. Antebellum Sailor and Diplomat.* Naval Institute Press, Annapolis, 2001.
- Schwartz, William Leonard: Commodore Perry at Okinawa From the Unpublished Diary of a British Missionary. *The American Historical Review*, Issue 51, (1946), Vol. 2.
- Sellers, Charles Grier – May, Henry Farnham – McMillen Neil R.: *Az Egyesült Államok története.* Maecenas, Budapest, 1996.
- Smits, Gregory: *Visions of Ryukyu.* University of Hawai'i Press, Honolulu, 1999.
- Spalding, J.W.: *The Japan Expedition. Japan and Around the World.* Redfield, New York, 1855.
- Toby, Ronald P.: *State and Diplomacy in Early Modern Japan.* Stanford University Press, Stanford, 1991.
- Totman, Conrad D.: *A History of Japan.* Blackwell Publishing, Oxford, 2005.
- Túróczi Tamás: *Források a spanyol expanzió japán periódusának (1587–1636) tanulmányozásához.* JATEPress, Szeged, 2012. (Documenta Historica 90.)
- Yamaguchi Ken; Satow, Ernest Mason (transl.): *Kinsé Shiriaku.* F.R. Wetmore & Co., Yokohama, 1876.
- Yoshirou Hiramatsu: Tokugawa Law. *Law in Japan*, Issue 14. University of Tokyo Press, Tokyo, 1981.
- Williams, Samuel Wells (Williams, Frederick Wells ed.): *A Journal of the Perry Expedition to Japan.* Kelly & Walsh, Yokohama, 1910.

Képek:

1. http://www.history.navy.mil/pics/perry_mc_port.jpg, 2014.03.02

2. <http://www.history.navy.mil/pics/blackship.jpg>, 2014.03.02.
3. Smits, Gregory: *Visions of Ryukyu*. University of Hawai'i Press, Honolulu 1999. 4.
4. http://okinawa-institute.com/sites/default/files/img/a_responsible_host_of_the_us_military/us_okinawa_history/image020_2.png
5. Colcutt, Martin – Jansen, Marius – Kamakura Isao: *A japán világ atlasza*. Helikon-Magyar Könyvklub, Budapest 1997. 141.
6. <http://www.fitzmuseum.cam.ac.uk>, 2013.11.30.

Internetes források:

Burcin, Terry: *Commodore Perry's 1853 Japanese Expedition: How Whaling Influenced the Event that Revolutionized Japan*. 2005. <http://scholar.lib.vt.edu/theses/available/etd-05132005-131722/unrestricted/MAThesis.pdf>, 2013.11.30.

Commodore Matthew C. Perry's Expedition to Japan and Related, Activities as Described in the Annual Reports of the Secretary of the Navy, 1852-1854. In: *The Navy Department Library*.

http://www.history.navy.mil/bios/perry_mc_secnav.html, 2013.11.30.

The Japanese Treaty – It's advantages and Disadvantages – The President and Col. Kinney, &c. *The New York Times*, 1855. október 18.

<http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=980DE2D9113CE13BBC4052DFB667838E649FDE>, 2013.11.30.

United States Senate: *Executive Documents. 33rd Congress, 2nd. session, 1854–55*, Vol. 6. 137-9.

http://ocw.mit.edu/ans7870/21f/21f.027/black_ships_and_samurai/presletter.html, 2014.05.02.

1992

1. Az 1887-es földközi-tengeri egyezmények [Nyemcsok Attila]
2. A tilsiti béke (1807. júl. 7.) [Szász Erzsébet]
3. Talleyrand, Charles-Maurice: Értekezés annak előnyeiről, hogy a jelen körülmények között új gyarmatokat szerezzünk [Szász Géza]
4. A schönbrunni béke (1809. okt. 14.) [Szász Erzsébet]
5. Edvard Beneš: Zúzzátok szét Ausztria-Magyarországot! (A cseh-szlovákok áldozatának történelmi bemutatása) [Gulyás László] (utánnymás: 23. sz.)
6. Korai angolszász törvények I. A kenti törvények [Szántó Richárd]
7. Az 1939–40-es finn–szovjet háború dokumentumai [Engi Imre]
8. Dokumentumok az orosz-szovjet törekvésekről a Boszporusz és a Dardanellák megszerzésére (Konstantinápoly-egyezmény, 1915; német–orosz tárgyalások, 1940) [Boros Tamás]

1993

9. A Birodalom és Észtország. A szovjet–észt szerződések megszületésének dokumentumai (1939. szeptember) [Vandlik Krisztina]
10. Edward Balliol skóciai hadjárata. Részletek a Lanercosti krónikából és a bridlingtoni kanonok gestájából [Kiss Andrea]
11. Az 1943. decemberi Beneš–Sztálin–Molotov-megbeszélések dokumentumai [Gulyás László]
12. Békeszerződés Nagy-Britannia és az Egyesült Államok között (1783. szept. 3.) [Kökény Andrea]
13. Új bécsi tudósítások a kiváló Schwarzenberg grófnak a tatai, veszprémi és palotai erődök és más helyek elfoglalásáról, a szigeti erőd összeomlásáról és a Törökországban napról napra erősödő hanyatlásról (1599) [Lévai Judit]
14. 1789 Franciaországa a panaszok tükrében [Gyuricza Róbert]

1994

15. Az 1594-es birodalmi gyűlés határozatai a magyar háborút illetően [Wölfinger Ildikó]
16. Volgái német dokumentumok (1918–1941) [Opauszki István]
17. Az 1916. évi arab felkelés kiáltványa [Ferwagner P. Ákos – Lőkös István]
18. A Bayeux-i faliszőnyeg [Varga Vanda Éva] (utánnymás: 34. sz.)

1995

19. A constantinusi adománylevél (Donatio Constantini – VIII. sz.) [Piti Ferenc]
20. A Hét Sziget Köztársaság és Kapodisztriasz [Szász Erzsébet]
21. A lengyel emigráns kormány és a Szovjetunió kapcsolatfelvételének dokumentumai, 1941 [Csösz László]

22. Németország két megosztási terve (Morgenthau-terv, Frankfurti dokumentumok) [Mayer János]
23. Edvard Beneš: Zúzzátok szét Ausztria-Magyarországot! (A cseh-szlovákok áldozatának történelmi bemutatása) [Gulyás László] (az 5. sz. utánnyomása)
24. Az 1849-es magyar–velencei szerződés [Krámlí Mihály]
25. Az Anitta-felirat (i. e. 1600 körül) [Bolega Erika]

1996

26. A jeruzsálemi Szent János Lovagrend regulája [Homonnai Sarolta – Hunyadi Zsolt]
27. Az amerikai alkotmányozási vita: a föderalisták írásaiból (1787–1788) [Berkes Tímea]
28. Források a németek Szovjetunióba történő kitelepítéséről Közép-Kelet-Európából (1945–1953) [Köteles Péter]
29. Turgot: Levelek a toleranciáról [Balázs Péter]

1997

30. Európai nemzeti kisebbségek kongresszusainak határozatai (1925–1937) [Eiler Ferenc]
31. Vikíngék az angolszász krónikában [Rimaszombati Károly]
32. Gildas: Britannia romlásáról [Novák Veronika]

1998

33. Az 1904-es szerb–bolgár szerződések [Horváth Krisztián]
34. A Bayeux-i faliszőnyeg [Jórárt Júlia – Varga Vanda Éva] (a 18. sz. utánnyomása + színes melléklet)
35. Szultáni fermán a Bolgár exarchátus megalapításáról (1870. febr. 28.) [Horváth Krisztián]
36. A fiatal Napóleon írásai Korzikáról [Jókai Rita]
37. Esztergom 1595-ös visszavétele a napi jelentések tükrében [Bagi Zoltán Péter – Szász Géza]
38. Ausztria határai (Saint-Germain, 1919. szept. 10.) [Éveli Péter – Dobos Erzsébet]
39. Tervezet a kereszténység leendő békéjéről (Podjebrád-béketerv, 1464) [Karáth Tamás]
40. Törvény Skócia lefegyverzéséről (1746) [Fejér Ingrid]

1999

41. Az 1902-es orosz–bolgár katonai konvenció [Horváth Krisztián]
42. Szemelvények Aeneas Sylvius Piccolomini „Európa” c. művéből [Nótári Tamás]
43. Marcus Tullius Cicero M. Caelius védelmében mondott beszéde [Nótári Tamás]

2000

44. „A Népszövetség halála”. Dokumentumok az olasz–etióp konfliktus történetéből (1935–1936) [Szélinger Balázs]
45. A szudétanémet kérdés a második világháborúban (Edvard Beneš és Wenzel Jaksch levelezése 1939–1943) [Kasza Péter]
46. Načertanije (A szerb nemzeti és külpolitika titkos dokumentuma, 1844) [Szajcsán Éva]
47. Juan Donoso Cortés: Értekezések [Bán Mónika]
48. Napóleon trianoni dekrétuma az Illír Tartományok megszervezéséről (1809. dec. 25.) [Pándi Eszter]
49. Dokumentumok az 1911–1912-es olasz–török háborúból [Horváth Krisztián]

2001

50. Mary Rowlandson fogságának és szabadulásának elbeszélése [Zámbó Ildikó]
51. Marcus Tullius Cicero Q. Ligarius érdekében mondott beszéde [Nótári Tamás]
52. Békeszerződés az Egyesült Államok és Mexikó között (1848) [Kökény Andrea]
53. Navigatio Sancti Brendani Abbatis. Szt. Brendan apát tengeri utazása [Majorossy Judit]

2002

54. Az 1930-as görög–török barátsági és semlegességi szerződés [Balogh Ádám]
55. John F. Kennedy és Nyikita Sz. Hruscsov levelezése a kubai rakétaválság alatt [Simon Ágnes – Simon Eszter]
56. Korzika 1755-ös és 1794-es alkotmánya [Tandori Mária]
57. Jugoszlávia külpolitikai dilemmája 1940-ben [Tóth-Szenesi Attila – Szajcsán Éva]
58. Állam – Szent Unió – Skizma [Kovács Kálmán Árpád]

2003

59. Három középkori germán törvénykönyv [Huszár Edit]
60. Az első világháború és a spanyol semlegesség [Pallagi Mária]
61. Edvard Beneš: Az osztrák probléma és a cseh kérdés [Gulyás László – Halmos Tamás]
62. Johann Martin Honigberger: Napkeleti gyümölcsök [Buczkó Zsuzsanna]

2004

63. Zsebkalauz Németországhoz [Kovács Melinda – Szilárd Balázs]

64. Sztálin és Tito moszkvai titkos találkozása (1948. febr. 10.) [Vukman Péter]
65. Olasz–spanyol kapcsolatok a második világháború idején [Katona Eszter]

2005

66. A konstantinápolyi egyezmény (1800. ápr. 1.) és Ali pasa levélváltása a Jón-szigetek kormányzójával (1807–1808) [Szász Erzsébet]
67. Szemelvények Zsigmond lengyel herceg budai számadásából [Horogszegi Zoltán – Rábai Krisztina]
68. Hydatius: Chronica (379–469) [Széll Gábor]
69. Magyar források a téli háborúhoz (1939. nov. 30. – 1940. márc. 12.) [Vámos Barbara]
70. A szovjet–jugoszláv konfliktus története a források tükrében (1948. február – 1949. november) [Vukman Péter]
71. Az 1945-ös szovjet atomkémkedés dokumentumok tükrében [Cora Zoltán]
72. A Hruscsov–Tito levélváltás (1954) [Ifj. Prohászka Géza]

2006

73. Konrad Adenauer kancellár beszéde az első nyugatnémet kormány programjának vitájában (1949) [Mucsi András]
74. A késő Anjou-kori dalmát és magyar tengeri hajózás 1381-ből és 1382-ből származó oklevelek alapján [Juhász Ágnes]
75. Németország és Nagy-Britannia diplomáciai kapcsolatai 1892–1904 között (A Tilley-memorandum, 1905) [Rostás Róbert]
76. A Jézus Társaság feloszlata (1759–1773) [Babarczy Dóra]

2007

77. A Lex Irnitana (egy Flavius-kori municipium törvénye) [Illés Imre Áron]
78. A Bor-Kalán nemzetség birtokperének ítéletlevele 1332-ből [Papp Róbert]

2008

79. A Szent István csatahajó elsüllyedése (1918. jún. 10.) [Bánsági Andor]
80. Tunnunai Victor: Chronica (444–565) [Széll Gábor]
81. Spanyol dinasztikus alternatíva: a karlisták [Polácska Edina]

2009

82. Városi törvények a római köztársaság utolsó századából [Janzsó Miklós – Szabó Ádám Ágoston]

2010

83. Békeszerződés Anglia és a Holland Egyesült Tartományok között (Breda, 1667. július 31.) [Palotás Zsolt]

2011

- 84. Hivatalnokok, lázadók, szerzetesek (Késő római szöveggyűjtemény 1.) [Bara Péter – Illés Imre Áron – Palotás György – Szabó Ádám Ágoston – Varga Ferenc]
- 85. Városi közigazgatás a Digesta 50. könyvében [Illés Imre Áron]
- 86. Idősebb Plinius a mágiáról [Takács Anikó]

2012

- 87. Bukott püspökök, eretnekek, pogányok (Késő római szöveggyűjtemény 2.) [Hajdú Attila – Horváth Beáta – Kósa Maja – Mihálykó Ágnes – Szabó Ádám Ágoston]
- 88. Békeszerződés Anglia és a Holland Egyesült Tartományok között (Westminster, 1674. február 19.) [Palotás Zsolt]
- 89. Dokumentumok a szaúdi–amerikai kapcsolatok történetéből. A dzahráni konzulátus és légi bázis szerződése (1943–1949) [Gulyás K. László]
- 90. Források a spanyol expanzió japán periódusának (1587–1636) tanulmányozásához [Túróczi Tamás]

X 200947